

В. В. Гуменюк

Цінний папір

ЦІННИЙ ПАПІР — самостійний об'єкт цивільних прав, що існує у паперовій або електронній формі та виконує функцію фінансового інструменту. Ц. п. посвідчує певне грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини особи, яка розмістила або видала Ц. п. (емітента) і особи, яка має права на Ц. п., передбачає виконання зобов'язань за ним, а також можливість передачі іншим особам прав на Ц. п. та прав за ним або обмеження такої можливості у випадках і порядку, передбачених законом. Види Ц. п. і порядок їхнього обігу встановлено законом. За порядком розміщення або видачі розрізняють емісійні або неемісійні Ц. п. Емісійні розміщують їхні емітенти шляхом випуску сукупності певного виду Ц. п. однієї номінальної вартості, що мають однакову форму випуску та міжнародний ідентифікаційний номер і забезпечують їхнім власникам однакові права незалежно від часу придбання. До емісійних Ц. п. належать: [акції](#), акції корпоративних інвестиційних фондів, корпоративні облігації, облігації місцевих позик, державні облігації України (див. [Державні цінні папери](#)), облігації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облігації, сертифікати фондів операцій із нерухомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти, кредитні ноти, депозитарні розписки. До неемісійних Ц. п. належать ощадні сертифікати банків, [векселі](#), товарні та фінансові аграрні ноти. В Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи Ц. п.: пайові (акції, інвестиційні сертифікати; сертифікати фондів операцій із нерухомістю, акції корпоративних інвестиційних фондів), боргові (корпоративні облігації, державні облігації України, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні сертифікати банків, депозитні сертифікати банків, векселі, облігації міжнародних фінансових організацій, фінансові аграрні ноти), іпотечні (іпотечні облігації, заставні), деривативні (опціонні сертифікати, фондові варанти, кредитні ноти, депозитарні розписки, державні деривативи), товаророзпорядчі (товарні аграрні ноти) та ін. Ц. п. існують у електронній і паперовій формах. Електронний Ц. п. відображають у вигляді облікового запису в системі депозитарного обліку Ц. п., паперовий — оформлюють на матеріальному носії як документ, що містить найменування виду Ц. п. та визначені законодавством реквізити. Паперові Ц. п. за формою випуску (видачі) можуть бути на пред'явника, іменні або ордерні; електронні й емісійні — на пред'явника та іменні. Іменні емісійні Ц. п. існують винятково у електронній

формі, емісійні Ц. п. на пред'явника — у паперовій та електронній формах. Емісійні Ц. п. на пред'явника, що існують у паперовій формі, можуть бути знерухомлені — переведені в електронну форму шляхом їхнього депонування на рахунках у Ц. п. у депозитарній установі; емісійні цінні папери на пред'явника, що існують в електронній формі, не можуть бути переведені у паперову форму. Неемісійні Ц. п. існують у паперовій або електронній формах; ордерні — винятково у паперовій формі, окрім випадків, встановлених законодавством. Права на Ц. п. і права за Ц. п., що існують у паперовій формі, належать: пред'явникові Ц. п. (Ц. п. на пред'явника); особі, зазначеній у Ц. п. (іменний Ц. п.); особі, зазначеній у Ц. п., яка може сама реалізувати такі права або призначити своїм наказом (індосаментом) іншу уповноважену особу (ордерний Ц. п.). Індосамент буває повним (із зазначенням особи, якій передають права за ордерним Ц. п.) або бланковим (без зазначення особи, якій передають права за ордерним Ц. п.). Права на Ц. п. і права за Ц. п., що існує в електронній формі, належать власникові рахунка у Ц. п., відкритого у депозитарній установі, або іншій особі у встановлених законодавством випадках. За ступенем оборотоздатності розрізняють необмежені в обороті (перебувають у вільному обігу) або повністю чи частково обмежено оборотоздатні Ц. п. Держава може розміщувати на міжнародних ринках капіталу облігації зовнішньої державної позики України та державні деривативи. Торгівлю Ц. п. здійснюють на організованих ринках капіталу та поза ними. Організованими ринками капіталу є регульовані ринки (фондові, деривативних контрактів, грошові), багатосторонні (фондові, деривативних контрактів), організовані (облігацій і деривативних контрактів) торговельні майданчики; регуляторами торгівлі Ц. п. — Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і НБУ відповідно до їхньої компетенції, визначеної законодавством. Правову основу випуску та обігу Ц. п. в Україні становлять Конституція України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» (1996), «Про банки і банківську діяльність» (2000), «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (2006), «Про депозитарну систему України», «Про інститути спільного інвестування» (обидва — 2012), «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (2021), «Про акціонерні товариства» (2022; усі — з подальшими змінами і доповненнями), акти Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також міжнародні договори України й інші акти чинного законодавства.

Рекомендована література

1. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції). Х., 2006;
2. Ковалко Н. М. Державні та місцеві цінні папери як об'єкти фінансово-правового регулювання. К., 2019;
3. Фукс Н. А. Загальні положення про цінні папери в законодавстві України про ринки капіталу (прогресивні нововведення та перспективи удосконалення) // Аналітично-

Бібліографічний опис:

Цінний папір / В. В. Гуменюк// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890712>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).